

Bogumiła Bruc, Witold Kozakiewicz

Biblioteczne przewodniki online – szansa na zwiększenie umiejętności użytkowników Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

---

Forum Bibliotek Medycznych 3/1 (5), 35-41

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Mgr Bogumiła Bruc

Mgr inż. Witold Kozakwieicz

Łódź - UM

BIBLIOTECZNE PRZEWODNIKI ONLINE – SZANSA NA ZWIĘKSZENIE UMIEJĘTNOŚCI UŻYTKOWNIKÓW BIBLIOTEKI UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W ŁÓDZI

Abstract

The authors present the pilot study of e-learning tutorials based on the Moodle platform. This e-learning system has been introduced in 2009/2010 academic year at the Medical University in Lodz. The aim is to the increase information literacy the library users by the system of short courses presenting only very small portion of knowledge in very simple way. Program targets the undergraduated and postgraduated students (doctoral) as well as the faculty. Learning content consists of a set of graphics with text which explains using and searching the library catalogue and other electronic resources avilable in the library. These short courses (a few slides per one module, no more than few minutes to read the content) are presented in basic and advanced levels to meet clients' needs, and keep their attention at the same time. Online tutorials were created to eliminate time consuming classroom learning, provide access to instructions for distance students, and deliver training to users' workstations. Information about new modules are sent directly to staff and students by e-mail and the University newsletter. User feedback is gathered through the Moodle tools like forum, on-line chat, surveys.

Wstęp

Ostatnie kilkanaście lat to gwałtowny rozwój technologii komputerowej i Internetu mający ogromny wpływ na dostępność źródeł informacji. Zauważa się bardzo szybkie odchodzenie od źródeł drukowanych na rzecz elektronicznych opublikowanych w sieci. Do dokumentów online ma dostęp większa liczba czytelników niż do publikacji drukowanych, umieszczonych na półkach bibliotecznych. Dodatkowo, w naukach biomedycznych w związku z tempem rozwoju tych dziedzin wiedzy publikacje stają się szybko przestarzałe. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom, Uniwersytet

Medycyny w Łodzi asygnuje coraz więcej funduszy na zakup źródeł elektronicznych. Bazy danych i kolekcje czasopism elektronicznych udostępniane są za pośrednictwem Biblioteki Głównej. Jednak ich mnogość i różnorodność niesie ze sobą dodatkowe komplikacje. Użytkownicy nie zawsze potrafią w pełni wykorzystać możliwości jakie oferują poszczególne bazy danych, wiele czasu tracą na samodzielne próby zapoznania się z odpowiednimi funkcjami systemów.

Celem niniejszej pracy jest opisanie procesu tworzenia i wdrażania bibliotecznych przewodników online, które w zamierzeniu mają przeszkolić użytkowników w zapoznaniu się i wykorzystaniu stosownie do swoich potrzeb, elektronicznych narzędzi jakimi dysponuje biblioteka uczelniana.

Cel

Ostatnio wyzwaniem dla bibliotekarzy stało się rozwijanie, utrwalanie i udoskonalanie umiejętności użytkowników w zakresie wykorzystywania elektronicznych narzędzi informacji bibliotecznej. Przy planowaniu sposobów przekazywania wiedzy należało uwzględnić kilka kluczowych czynników.

Uniwersytet Medyczny w Łodzi kształci studentów w różnych systemach, zaczynając od studiów dziennych i podyplomowych, a kończąc na słuchaczach studiów doktoranckich. Obok studentów bardzo ważną grupę stanowią pracownicy naukowci uczelni. W rezultacie, bibliotekarze mają do czynienia z osobami w wieku od 18 do 50 lat i więcej. Wszyscy ci użytkownicy demonstrują różne stopnie zaawansowania w umiejętnościach wykorzystania komputera i Internetu. Młodzi ludzie, biegli w obsłudze komputera i wyszukiwaniu wiadomości w sieci, preferują informacje o tym, co mogą aktualnie znaleźć na stronie biblioteki w miejsce tego, w jaki sposób przeprowadzać wyszukiwania. Z drugiej strony grupa osób w średnim wieku sygnalizuje, że ma trudności z korzystaniem z sieciowych źródeł informacji naukowej. Obie grupy nie mają czasu na czytanie długich instrukcji lub przewodników.

Innym czynnikiem, który wzięto pod uwagę, jest fakt, że biblioteka mieści się w pewnym oddaleniu od centrum akademickiego, w związku z tym wielu studentom i nauczycielom akademickim sprawia trudność kontaktowanie się z bibliotekarzami osobiście.

Nie bez znaczenia jest to, że większość użytkowników preferuje dostęp do elektronicznych źródeł ze swoich osobistych komputerów, bardzo często spoza miejsca pracy. Tak więc biblioteka podjęła się zadania stworzenia krótkich przewodników po bazach danych online, które byłyby dostępne poprzez Internet i umożliwiłyby użytkownikom naukę korzystania ze wszystkich dostępnych elektronicznych narzędzi.

Metody

Podstawowym założeniem projektu było stworzenie takiego formatu przewodników, które w możliwie prosty i szybki sposób wspomagałyby naszych użytkowników

w zaznajomieniu się ze sposobami przeszukiwania zasobów biblioteki. Przyjęto, że najlepszym rozwiązaniem jest opracowanie takiego materiału, który zademonstruje krok po kroku sposób obsługi poszczególnych serwisów, tak aby użytkownik potrafił wyszukać zadowalającą ilość literatury naukowej o odpowiedniej wartości w jak najkrótszym czasie. Początkowo planowaliśmy przygotowanie przewodników w formie dokumentu w formacie PDF. Jednakże, jak wskazują niektóre badania, nie jest to popularna metoda przyswajania wiedzy o źródłach bibliotecznych¹. Zdecydowaliśmy, że najbardziej odpowiednią formą będą prezentacje w formie zrzutów ekranowych z krótkimi opisami działania, obejmujące kilka slajdów tak aby użytkownik poświęcił bardzo niewiele czasu na zapoznanie się z treścią pojedynczego zagadnienia.

Ostatecznie postanowiliśmy przygotować kursy z wykorzystaniem platformy szkoleniowej Moodle. „Moodle” jest skrótem od angielskiego określenia “Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment”. Na decyzję o wyborze tej platformy wpłynęły następujące czynniki:

- oferowana jest bezpłatnie
- jest interaktywna i łatwa w użytkowaniu
- daje szerokie możliwości konfiguracji, oraz posiada dużo dodatkowych modułów.
- pozwala łatwo tworzyć i modyfikować zamieszczony materiał i rozszerzać o nowe elementy
- szkolenie asynchronicznie, czyli jest dostępna o każdym czasie i w każdym miejscu.

Ta platforma edukacyjna jest szeroko wykorzystywana na całym świecie zarówno przez osoby indywidualne jak i organizacje non-profit, rządowe, sektor prywatny, oraz środowisko akademickie. Jest uznawana jako najpopularniejsza platforma online.² Literatura przedmiotu przedstawia Moodle jako aplikację, która wspomaga dydaktykę we wszystkich szkołach na różnych szczeblach nauczania, jako narzędzie oceniania, komunikacji, udostępniania materiałów szkoleniowych czy do przekazywania nauczycielowi zadanych prac³. Dotychczas nasza biblioteka wykorzystuje Moodle

---

¹ Nicole S a c k e r s , Bess S e c o m b , Heather H u l l e t : How well do you know your clients?: international students' preferences for learning about library resources. *Australian Academic & Research Libraries*. 2008 Vol. 39 nr 1 s.47

² Szerzej na temat Moodle zob. Getting Online: the GO Project. 2010. <http://www.nald.ca/gettingonline/technology/moodle.htm> [dostęp 30 kwietnia 2010]

³ Teresa M a r t i n - B l a s , Ana S e r r a n o - F e r n a n d e z : The role of new technologies in the learning process. Moodle as a teaching tool in Physics. *Computers & Education*. 2009 Vol. 52 nr 1 s. 35-44; Romero C r i s t o b a l , Sebastian V e n t u r a , Enrique G a r c i a : Data mining in course management systems. Moodle case study and tutorial. *Computers & Education*. 2008 Vol. 51 nr 1 s. 368-384.

tylko jako instrument informacyjny, wskazujący adresatowi drogi dostępu do bibliotecznych zasobów.

Innym wartym podkreślenia powodem wyboru Moodla jest fakt, że podczas XXVII Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych we wrześniu 2009 roku w Łodzi postanowiono, że Moodle powinien zostać edukacyjną platformą wszystkich akademickich bibliotek medycznych w Polsce. W styczniu 2010 roku nasza biblioteka wspólnie z Wydziałem Dziennikarstwa WSUS zorganizowała warsztaty, na których uczestnicy z całego kraju mogli się zapoznać z ogólną charakterystyką programu i jego podstawowymi funkcjami.

Planuje się w najbliższej przyszłości przygotowanie następnych ogólnokrajowych warsztatów szkoleniowych na tej platformie. Moodle jest także rozważany jako platforma e-learningowa w Uniwersytecie Medycznym w Łodzi.

Wobec tego, że osoby poszukujące określonych informacji często oczekują otrzymania jej w jak najkrótszym czasie, zdecydowaliśmy, że najlepszym sposobem utrzymania uwagi użytkowników i przeprowadzenie ich przez proces zapoznawania się z nowym materiałem jest stworzenie pokazu slajdów, który zawierałby nie więcej niż 10-12 obrazów. Za ich pomocą pokazujemy krok po kroku poszczególne czynności. Dodatkowo, każdemu ze slajdów może towarzyszyć krótki tekst opisujący szczegóły danej operacji. Nad głównym slajdem umieszczamy miniaturki, co pozwala korzystającemu z kursu wrócić do poprzednich slajdów w dowolnym momencie. Równolegle w drugim oknie przeglądarki użytkownik może powtórzyć wskazywane czynności na stronie internetowej bazy, której dotyczy lekcja. Ta metoda w odróżnieniu od animacji, czy filmów instruktażowych, nie narzuca tempa pokazu, co pozwala użytkownikowi samodzielnie decydować o szybkości przeglądania i ćwiczenia poszczególnych operacji. Daje mu pełną kontrolę nad własnymi działaniami i pozwala na nieliniowe wykorzystywanie treści szkolenia (może w dowolnym momencie cofnąć się czy pominąć kilka slajdów). W ten sposób uczestnik bierze aktywny udział w kursie, co pozwala utrzymać jego uwagę, a także wpływa pozytywnie na proces edukacji.

Moodle w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Medycznego został zainstalowany na wirtualnym serwerze z systemem operacyjnym Linux (Debian) oraz bazie danych Postgres SQL, co pozwoliło sprowadzić koszty inwestycji do zera. Stworzyliśmy także nowy motyw graficzny odpowiadający stronie WWW biblioteki. Dodatkowo zainstalowaliśmy dwa moduły – Slideshow na potrzeby prezentacji i Kwestionariusz dla celów ewaluacyjnych. Cały system do użytku publicznego został udostępniony na początku grudnia 2009 roku.

Rys. 1 Przykładowe zrzuty ekranu

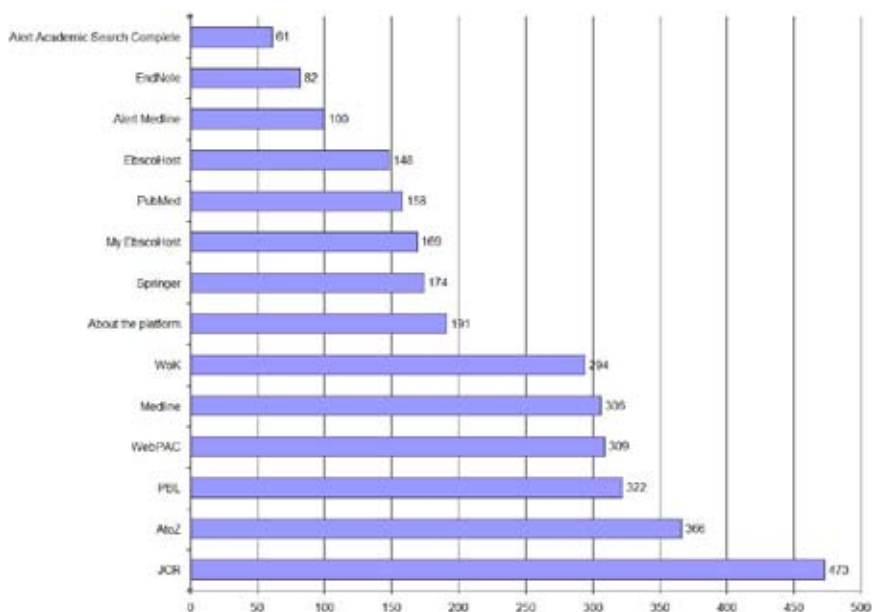
W chwili uruchomienia serwisu jako pierwszy udostępniliśmy kurs poświęcony katalogowi bibliotecznemu WebPAC. Kurs został podzielony na krótkie lekcje poświęcone wyszukiwaniu wg tytułu, autora i słów kluczowych. Następnie uruchomiliśmy kurs o bazie danych czasopism Ebsco AtoZ. Trzecie w kolejności szkolenie było poświęcone Polskiej Bibliografii Lekarskiej, przedstawiające wyszukiwanie podstawowe, oraz przygotowanie wyników do wydruku.

Obecnie na platformie dostępne są następujące kursy:

- EndNote Web
- Tworzenie alertów w PubMed
- Tworzenie alertów czasopism w bazie Academic Search Complete
- Tworzenie alertów w bazie Medline
- Logowanie do platformy EBSCO
- Springer
- Instrukcja wprowadzania danych do bibliografii publikacji pracowników UM
- Web of Knowledge
- Omówienie platformy EBSCO
- Baza Medline
- Journal Citation Reports
- Polska Bibliografia Lekarska
- AtoZ - wyszukiwarka pełnotekstowych czasopism online
- Katalog biblioteki WebPAC

Staramy się dodawać nowe lekcje przynajmniej dwa razy w tygodniu, żeby utrzymać zainteresowanie naszych użytkowników.

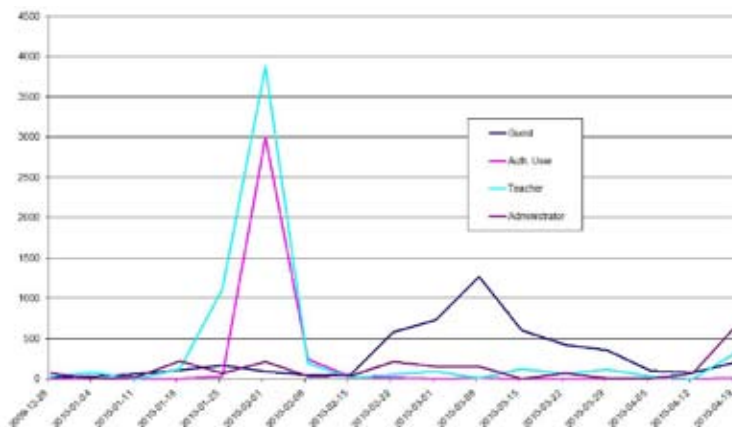
Jeden z najbardziej aktywnych kursów dotyczył bazy Journal Citation Report.

Wykres 1. Aktywności poszczególnych kursów (do 19 kwietnia 2010)

Notujemy około 25-50 wejść dziennie. Jedynym wyjątkiem był styczeń, ponieważ w tym czasie wykorzystaliśmy naszą platformę do celów szkoleniowych podczas ogólnokrajowych warsztatów e-nauczania, co w znaczący sposób odbiło się na statystykach. Pomimo tego, że zdecydowaliśmy się udostępnić na przeglądanie zawartości platformy niezarejestrowanym użytkownikom, od grudnia 2009 roku 110 osób założyło swoje indywidualne konta. Jedyne niedostępne dla ogółu materiały dotyczą kursów stworzonych do celów szkoleniowych na warsztatach Moodle oraz dla doktorantów naszej Uczelni.

Każdemu kursowi towarzyszy własne forum, przygotowane do ewentualnych dyskusji i pytań. Do chwili obecnej nie odnotowaliśmy jednak żadnych wpisów. Prawdopodobnie adresaci naszych kursów nie są zaznajomieni z taką formą komunikacji z pracownikami biblioteki, bądź uznali, że nie mają potrzeby na kontakt z biblioteką w tej formie. Jednakże nieprzerwanie otrzymujemy pozytywne werbalne opinie na temat tego projektu. Niektórzy użytkownicy przekazują nam interesujące sugestie co jeszcze chcieliby zobaczyć i co mogłoby zostać poprawione.

Wykres 2 Liczba odwiedzin

Dyskusja

Biorąc pod uwagę, że jest to nowa inicjatywa biblioteki, stajemy przed problemami, które wymagają analizy i podjęcia odpowiednich działań aby je rozwiązać. Naszym największym wyzwaniem jest rozpowszechnienie i promocja kursów wśród kadry naukowej i studentów Uniwersytetu. Powiadomienia o pojawiających się kursach przekazujemy poprzez biuletyn uczelni, rozsyłany pocztą elektroniczną do wszystkich pracowników uczelni. Jednakże nasi rozmówcy twierdzą, że ze względu na ilość nadchodzących e-maili i brak czasu często nie czytają informacji zawartych w biuletynie. Informacje o kursach i link do platformy szkoleniowej są również udostępniane na stronie biblioteki, lecz nasze poczynania w celu rozreklamowania platformy nie są wystarczające. Planujemy na początku roku akademickiego 2010/2011 uczestniczyć w radach wydziałów i przedstawić krótką prezentację w jaki sposób przygotowane kursy mogą efektywnie pomóc badaczom w ich pracy. Chcemy także uruchomić nowe kanały dystrybucji informacji takie jak RSS czy newsletter na platformie szkoleniowej.

Zdajemy sobie sprawę, że musimy poświęcić więcej czasu na organizację i wygląd strony, tak aby zapewnić użytkownikom lepsze dotarcie do informacji. Zauważyliśmy, że im więcej kursów pojawia się na stronie, tym trudniejsze staje się znalezienie odpowiedniej lekcji. Strukturę hierarchiczną strony będziemy stopniowo uzupełniać o system tagów ułatwiających nawigację w serwisie.

Bibliografia

Getting Online: the GO Project. 2010. <http://www.nald.ca/gettingonline/technology/moodle.htm> [dostęp 30 kwietnia 2010]

Martin-Blas Teresa, Serrano-Fernandez Ana: The role of new technologies in the learning process. Moodle as a teaching tool in Physics. *Computers & Education*. 2009 Vol. 52 nr 1 s. 35-44

Cristobal Romero, Ventura Sebastian, Garcia Enrique: Data mining in course management systems. Moodle case study and tutorial. *Computers & Education*. 2008 Vol. 51 nr 1 s. 368-384

Sackers Nicole, Secomb Bess, Hullett Heather: How well do you know your clients?: international students' preferences for learning about library resources. *Australian Academic & Research Libraries*. 2008 Vol.39 nr 1 s. 38-55